

9. Кримінальний процес та криміналістика

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В РЕАЛІЯХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Гусєва В.О.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики та судової експертології
Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

Безсонна Т.Ф.

старший викладач кафедри криміналістики та судової експертології
Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

Сьогодні розслідування та розкриття злочинів неможливо без застосування криміналістичних засобів і методів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Тож, взаємодія слідчого та спеціаліста, який володіє спеціальними знаннями починається з огляду місця події, включаючи проведення надалі різноманітних криміналістичних експертиз (балістичних, дактилоскопічних, трасологічних тощо). Метою їх взаємодії є повне та об'єктивне розслідування злочинів. Саме тому інспектори-криміналісти, експертно-криміналістичні підрозділи і слідчі повинні планувати свою роботу в тісній взаємодії та відповідно до чинного законодавства, наявними спільними наказами і прийнятими рішеннями про зміцнення такої взаємодії при виконанні різних слідчих дій.

Серед відомих факторів, що впливають на ефективність дій групи на місці події, це проблема використання слідчим науково-технічних засобів, у тих випадках, коли до огляду не залучено спеціаліста. У такому разі, слідчий, який володіє криміналістичною технікою (що бажано) і забезпечить виявлення і вилучення слідів, необхідних для розкриття злочину.

Однак покладати на слідчого, як керівника огляду місця події, функції організатора і спеціаліста - значить, ідеалізувати індивідуальні можливості однієї

людини. Крім того, без спеціаліста у своїй галузі знань, які беруть участь в огляді, слідчий на сьогодні фактично, безпомічний у виявленні необхідних слідів (особливо невидимих).

Більш доцільним було б, залучення до проведення огляду місця події спеціаліста, який має певні знання у певній галузі знань. Тобто (вузького) фахівця в області балістики, дактилоскопії, біології, генотипоскопії (цитології, імунології), судово-медичної експертизи трупів тощо. Участь такого спеціаліста в огляді місця події виправдовується тим, що з урахуванням свого досвіду, професійних навичок, він, імовірно за все знайде і якісніше вилучить ті чи інші речові докази.

Необхідно зазначити, що в якості спеціаліста залучаються інспектори-криміналісти, старші інспектори-криміналісти, техніки-криміналісти, а в разі утворення секторів техніко-криміналістичного забезпечення слідчих дій - керівники зазначених секторів, які входять до структури відповідних органів досудового розслідування та працівники Експертної служби МВС у складі спеціалізованої пересувної лабораторії, які володіють спеціальними знаннями та можуть надавати консультації під час досудового розслідування з питань, що потребують спеціальних знань і навичок та залучені як спеціалісти для надання безпосередньої технічної допомоги сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування.

Так, інспектори-криміналісти у своїй діяльності безпосередньо підпорядковуються та підзвітні начальникові органу досудового розслідування, в той час як працівники експертної служби – ДНДЕКЦ та НДЕКЦ. Рішення про доцільність залучення спеціалізованої пересувної лабораторії для участі в проведенні ОМП приймається керівництвом відповідного підрозділу Експертної служби МВС спільно з керівництвом органів досудового розслідування, виходячи з категорії вчиненого злочину, об'єктивних обставин та необхідності застосування відповідних спеціальних знань [1].

В свою чергу слідчий залежно від категорії вчиненого злочину, його особливостей, наслідків та інших факторів, зобов'язаний включити до складу

слідчо-оперативної групи спеціалістів відповідно до обсягу і складності майбутньої роботи. Наведемо приклад, якщо вчинено вбивство декількох осіб, із застосуванням вогнепальної зброї, на значній території, з великою кількістю біологічних та інших слідів, доцільно до складу групи включати: інспектора-криміналіста, працівників експертної служби (баліста, дактилоскопіста, вибухотехніка, біолога, судово-медичного експерта). Тобто огляд місця події з позиції якісного обслуговування не обмежується участю тільки одного, як прийнято на практиці, інспектора-криміналіста, а тими, потреба в яких виникає залежно від обставин і умов огляду.

Крім цього, огляд місця події повинен організовуватись таким чином, щоб якнайшвидше отримати корисну інформацію про механізм вчинення злочину та осіб, які його вчинили.

Спираючись на практичний досвід авторів, зауважимо, що для більш кваліфікованої фіксації виявленої слідової інформації щодо властивостей і особливостей того чи іншого предмета, що вилучається з місця його виявлення, спеціалісти повинні надавати допомогу слідчому в описі специфічних ознак (вид та кількість виявлених слідів, їх локалізація, спосіб виявлення).

Відповідно до Інструкції «Про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події» №1339 від 03.11.2015 [3], за результатами проведення ОМП залучені спеціалісти консультують слідчого з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок, щодо порядку та особливостей пакування слідів та об'єктів - слідоносіїв, можливостей дослідження виявлених слідів, об'єктів, речей, документів, доцільності вирішення тих чи інших питань, а також потреби залучення для цього інших спеціалістів.

В той час керівництво слідчих підрозділів забезпечує контроль за якістю роботи підлеглих та спеціалістів під час проведення ОМП і вживає заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання ними техніко-криміналістичних засобів.

Відзначимо, що саме спеціаліст відповідає за якість та повноту виконання отриманих від слідчого або керівника органу досудового розслідування доручень під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Очевидно, що підвищення ефективності боротьби зі злочинністю неможливе без використання правоохоронними органами спеціальних знань і новітніх досягнень науки і техніки. Тому, крім можливостей Експертної служби, законодавцем передбачено використання спеціальних знань, шляхом залучення інспектора-криміналіста до проведення слідчих (розшукових) дій. Вказаний суб'єкт допомагає слідчому провести правильний відбір об'єктів, що підлягають вилученню під час огляду місця події, обшуку, застосовує технічні засоби фіксації ходу та результатів слідчих (розшукових) дій, надає допомогу у застосуванні криміналістичної техніки з метою більш якісного проведення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів для повного та об'єктивного розслідування злочинів.

Література:

1. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 1343 від 03.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88. (із поточними змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Інструкції «Про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події» №1339 від 03.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>